

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Joensuun yliopistosta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksen pääasiallinen tarkoitus on Joensuun korkeakoulun opetus- ja tutkimushallinnon järjestäminen tiedekuntapohjaiseksi sekä korkeakoulun nimen muuttaminen yliopistoksi. Samalla on tarkoituksena mahdollistaa mo-

nijäsenisten hallintoelinten jäsenten valinta yliopiston omassa piirissä suoritettavilla vaaleilla sekä saattaa laki ajanmukaiseksi muilta osin. Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1984.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

Laki Joensuun korkeakoulusta (462/69) on annettu 4 päivänä heinäkuuta 1969 ja voimassa oleva asetus Joensuun korkeakoulun väliaikaisesta hallinnosta (387/75) 23 päivänä toukokuuta 1975. Sekä lakiin että asetukseen on myöhemmin tehty eräitä muutoksia.

Lain 1 §:n mukaan Joensuun korkeakoulun tehtävänä on antaa lähinnä opettajankoulutusta palvelevaa humanistista ja luonnontieteellistä opetusta sekä suorittaa näillä aloilla tieteellistä tutkimustyötä.

Joensuun korkeakoulussa on lain 4 §:n mukaan kasvatustieteiden osasto, kielten osasto, historian, maantieteen ja muiden aluetieteiden osasto, kemian ja biotieteiden osasto sekä matematiikan ja fysiikan osasto.

Korkeakoulun kielten osastoon on kääntäjäkoulutuksen uudelleenjärjestämisen yhteydessä 1 päivästä elokuuta 1981 lukien perustettu Savonlinnan kääntäjänkoulutuslaitos.

Syyslukukaudella 1982 aloitetaan korkeakoulussa uutena koulutusala metsäalan koulutus. Korkeakoulussa on silloin edustettuna kuusi koulutusalaa, joissa on yhteensä 18 perustutkintoon johtavaa koulutusohjelmaa. Kaikilla koulutusaloilla voidaan suorittaa lisensiaatin ja tohtorin tutkintoon johtavat jatko-opinnot. Kasvatustieteiden osastossa voidaan lisäksi suorittaa aineenopettajan kasvatustieteelliset opinnot, erilliset erityisopettajan ja opinto-ohjaajan opinnot sekä lastentarhanopettajan tutkintoon johtavat opinnot.

Joensuun korkeakoulussa on lukuvuonna 1981—82 yhteensä 3 486 opiskelijaa, joista 160 jatko-opiskelijaa. Korkeakoulussa on tähän mennessä suoritettu yhteensä 1 517 alemmaa tai ylempää korkeakoulututkintoa sekä 36 lisensiaatin tutkintoa. Lisäksi on hyväksytty 19 väitöskirjaa. Korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelman mukaan korkeakoulun aloituspaikkojen määrä on vuonna 1982 470 ja tulee suunnitelman mukaan kasvamaan vuoteen 1986 mennessä 615:een. Tämä vastaa vuotta

prosenttia korkeakoulujen kaikista aloituspaikoista. Korkeakoulussa tulee vuonna 1986 olemaan arviolta 3 900 opiskelijapaikkaa.

Opettajien määrä harjoittelukouluja lukuunottamatta on 225. Professorin ja apulaisprofessorin virkoja on yhteensä 46.

Korkeakoulun yleistä hallintoa hoitavat nykyisen lainsäädännön mukaan valtuusto ja hallitus sekä rehtori ja hallintovirasto. Valtioneuvosto määrää valtuuston jäsenet ja varajäsenet, joista kolmanneksen tulee olla professoreita ja apulaisprofessoreita, kolmanneksen muita opettajia, tutkijoita ja muuhun henkilökuntaan kuuluvia ja kolmanneksen opiskelijoita. Valtuusto puolestaan määrää jäsenet ja varajäsenet hallitukseen. Korkeakoulun rehtori ja vararehtori kuuluvat itseoikeutettuina hallitukseen.

Osasto toimii korkeakoulun alihallintoyksikkönä. Sen hallintoa hoitavat osastoneuvosto ja osastonjohtaja. Valtuusto määrää jäsenet ja varajäsenet osastoneuvostoon edellä kerrotun kolmikantaperiaatteen mukaan. Osaston tehtäviin kuuluu lähinnä esitysten tekeminen opetus- ja tutkintohallintoon liittyvissä asioissa sekä virkaehdotuksen tekeminen professorin ja apulaisprofessorin virkaan. Kasvatustieteiden osasto jakautuu kolmeen laitokseen. Kielten osastossa on edellä mainittu Savonlinnan kääntäjänkoulutuslaitos. Muissa osastoissa ei ole laitosjakoa.

Joensuun korkeakoulun monipuolistuminen ja kasvaminen sekä tästä johtunut tehtävien lisääntyminen edellyttävät korkeakoulun hallinnon uudistamista. Korkeakoulussa edustettujen koulutus- ja tieteenalojen monipuolisuus ja korkeakoulun toiminnan laajuus puoltavat korkeakoulun nimen muuttamista yliopistoksi ja opetus- ja tutkimushallinnon järjestämistä tiedekuntapohjaiseksi.

Korkeakouluneuvosto on antamassaan lausunnossa puoltanut korkeakoulun nimen muuttamista yliopistoksi.

Lakiehdotus on valmisteltu Joensuun korkeakoulun esityksen pohjalta.

2. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Joensuun yliopistolla olisi edelleen sisäisissä asioissaan itsehallinto siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Voimassa oleva laki Joensuun korkeakoulusta ei mahdollista monijäsenisten hallintoelinten jäsenten valitsemista vaaleilla. Koska yliopiston itsehallinnon kannalta on tarkoituksenmukaista, että yliopistoon kuuluvat saavat itse valita yliopiston hallintoelinten jäsenet, ehdotetaan, että yliopiston päätösvaltaa käyttävien monijäsenisten hallintoelinten jäsenet voidaan valita yliopiston piirissä toimitettavilla vaaleilla. Asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset vaalimenettelystä sekä siitä, mitkä hallintoelimet tulisivat vaaleilla valittaviksi. Yksityiskohtaiset säännökset muun muassa yliopiston hallinnon rakenteesta, asioiden ratkaisemisesta, virkojen täyttämisestä sekä muutoksenhausta ja muusta oikeusturvasta annettaisiin niin ikään asetuksella.

Tarkoituksena on, että yliopiston ylin päättävä elin olisi hallitus, johon kuuluisivat rehtori ja kaksi vararehtoria sekä 15 muuta jäsentä. Hallituksen muista jäsenistä professorin ja apulaisprofessorin viran haltijat ja hoitajat valitsisivat viisi, muut opettajat, tutkijat ja muu henkilökunta viisi sekä opiskelijat viisi, kukin ryhmä keskuudestaan.

Opetuksen ja tutkimuksen hallinnon perusyksikkö olisi tiedekunta. Sen hallintoa hoitaisivat tiedekuntaneuvosto ja dekaani. Tiedekuntaneuvoston jäsenistä professorit ja apulaisprofessorit valitsisivat kolmanneksen, muut opettajat, tutkijat ja muu henkilökunta kolmanneksen sekä opiskelijat kolmanneksen.

Tarkoituksena on, että ainoastaan opettajan- ja koulutuslaitosten ja Savonlinnan kääntäjänkoulutuslaitoksen hallinnosta säädettäisiin asetuksella. Muusta laitoshallinnosta ei annettaisi tarkempia säännöksiä. Laitosten perustaminen näiltä osin jätettäisiin yliopiston harkinnasta riippuvaksi.

Koska yliopistossa tulisi olemaan edelleenkin erillisiä laitoksia, joilla on yliopiston omaan toimintaan liittyvien tehtävien lisäksi myös laajemmalle ulottuvia tehtäviä, on tarpeen, että eräiden tällaisten laitosten monijäseniseen hallintoelimeen voitaisiin määrätä myös Joensuun yliopistoon kuulumattomia henkilöitä.

Lakiehdotus ei sinänsä edellytä henkilökunnan lisäämistä eikä sillä muutenkaan ole välittömiä valtiontaloudellisia vaikutuksia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotus

1 §. Yliopiston tehtävän määrittely vastaa uusimpien korkeakouluista annettujen lakien mukaista tehtävämäärittelyä.

2 §. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevaa säännöstä korkeakoulun kotipaikasta.

3 §. Yliopiston itsenäisyyden turvaamiseksi on tärkeää, että sille varataan mahdollisuus esittää omat näkökohtansa yksinomaan sitä koskevista säädösehdotuksista. Tästä syystä on eräitä muita korkeakouluja koskevien lakien tapaan pykälän 3 momenttiin otettu säännös siitä, että yliopistolle on varattava tilaisuus antaa lausuntonsa yksinomaan sitä koskevaa lakia tai asetusta valmisteltaessa. Muilta osin pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevaa lakia.

4 §. Pykälän 1 momentin mukaan yliopistossa olisi viisi tiedekuntaa. Kasvatustieteiden tiedekuntaan kuuluisi nykyinen kasvatustieteiden osasto psykologiaa lukuunottamatta. Humanistiseen tiedekuntaan kuuluisivat nykyisen kielten osaston lisäksi osa historian, maantieteen ja muiden aluetieteiden osastosta. Kemian ja biotieteiden osasto sekä matematiikan ja fysiikan osasto ja osa historian, maantieteen ja muiden aluetieteiden osastosta muodostaisivat matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan. Yhteiskuntatieteiden tiedekuntaan kuuluisivat osa historian, maantieteen ja muiden aluetieteiden osastosta sekä psykologia. Metsäalan koulutus, joka aloitetaan syksyllä 1982 on nyt sijoitettu kemian ja biotieteiden osastoon. Lain tullessa voimaan on metsätieteellisen tiedekunnan perustaminen jo ajankohtainen.

Pykälän 2 momentti vastaa sisällöltään voimassa olevaa säännöstä.

5 §. Karjalan tutkimuslaitos suorittaa voimassa olevan lain mukaan Karjalan henkistä ja aineellista kulttuuria koskevaa tutkimustyötä korkeakoulussa edustettujen tieteenalojen puitteissa. Tutkimuslaitoksen tehtävänä olisi 5 §:n 1 momentin mukaan suorittaa karjalaista kulttuuria sekä Itä-Suomen henkistä ja aineellista kehitystä koskevaa tutkimusta.

6 §. Yliopistoon kuuluisivat lainkohdan mukaan sen opettajat, tutkijat, muu henkilökunta ja opiskelijat.

7 §. Pykälän 1 momentin mukaan säännökset yliopiston hallinnosta annettaisiin muiden

korkeakoulujen tapaan asetuksella. Pykälän 2 momentin tarkoituksena on mahdollistaa yliopiston päätösvaltaa käyttävien hallintoelinten jäsenten valinta yliopiston omassa piirissä. Tarkoituksena on, että Joensuun yliopiston hallinnosta annettavaan asetukseen otetaan vaaleilla valittavien monijäsenisten hallintoelinten kokoonpanoa koskevat säännökset.

Koska Karjalan tutkimuslaitoksen ja korkeakoulun eräiden muiden erillisten laitosten toiminta on luonteeltaan valtakunnallista ja koska niiden piirissä tarvitaan myös yliopiston ulkopuolista asiantuntemusta ehdotetaan 7 §:n 3 momentissa, että erillisen laitoksen päätösvaltaa käyttävän monijäsenisen hallintoelimen jäseneksi voidaan määrätä myös yliopistoon kuulumaton henkilö siten kuin asetuksella säädetään.

8 §. Lainkohtaan on lähinnä sisällytetty nykyiset virat ja peruspalkkaiset toimet.

9 §. Lainkohta vastaa sisällöltään nykyistä säännöstä.

10 §. Yliopistossa opettajan virkaan tai toimeen on eräissä tapauksissa tarkoituksenmukaista voida nimittää ulkomaalainen, vaikka tämä ei olisi osoittanut säädettyä suomen ja ruotsin kielen taitoa. Eräitä muita korkeakouluja koskevien lakien tapaan on tämän mahdollistava säännös otettu pykälään. Muilta osin pykälä vastaa nykyistä säännöstä.

11 §. Pykälä on kirjoitettu uusimpien vastaavien säännösten mukaan.

12 §. Nykyisen Joensuun korkeakoulusta annetun lain mukaan voidaan sekä professorin että apulaisprofessorin virka täyttää myös kutsumista. Apulaisprofessorin virkojen osalta kutsumismenettely on tehty mahdolliseksi vasta uusia korkeakouluja koskevissa säädöksissä. Uusien korkeakoulujen osalta on tätä perusteltu virkojen täytön nopeuttamisella, joka alkanut korkeakoulun osalta onkin eräissä tapauksissa ollut tarpeen. Korkeakoulun toiminnan vakiinnuttua on apulaisprofessorin virkojen osalta kutsumismenettelyä kuitenkin käytetty erittäin vähän. Apulaisprofessorin virkaa yleensä tavoittelee pätevyydeltään verrattain tasainen nuorempien tutkijoiden joukko, josta muita selvästi pätevemmän henkilön löytäminen ilman normaalia viranhakumenettelyä on vai-

keaa. Kutsumismenettelystä ehdotetaan luovuttavaksi apulaisprofessorin virkojen osalta.

13 ja 14 §. Pykälät vastaavat sisällöltään nykyisiä säännöksiä.

15 §. Valtion maksuperustelaki (980/73) on annettu 29 päivänä joulukuuta 1973. Korkeakouluilta tilatuista tutkimuksista ja palvelutehtävistä perittävät maksut määrätään sanotussa valtiossa maksuperustelaisissa säädettyjen yleisten periaatteiden mukaan. Maksullista palvelutoimintaa koskeva säännös ehdotetaan kirjoitettavaksi siten, että siinä maksujen yleisten perusteiden osalta viitataan valtiossa maksuperustelakiin.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1984. Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin. Asetuksella säädettäisiin korkeakoulun nykyisten osastojen virkojen ja tointen sijoittamisesta tiedekuntiin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Joensuun yliopistosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Joensuun yliopiston tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta ja tieteellistä sivistystä sekä antaa siihen perustuvaa ylintä opetusta yliopistossa edustettuina olevilla aloilla.

Toiminnassaan yliopiston on pyrittävä kehittämään opiskelevaa nuorisoa kykeneväksi palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa.

2 §

Yliopiston kotipaikka on Joensuun kaupunki.

Tarvittaessa voidaan yliopiston laitoksia sijoittaa myös muille paikkakunnille.

3 §

Yliopisto on opetusministeriön alainen.

Sisäisissä asioissaan yliopistolla on itsehallinto siten kuin siitä asetuksella tarkemmin säädetään.

Yliopistolle on yksinomaan sitä koskevaa lakia tai asetusta valmisteltaessa varattava tilaisuus antaa asiasta lausuntonsa.

4 §

Yliopistossa on kasvatustieteiden tiedekunta, humanistinen tiedekunta, matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, yhteiskuntatieteiden tiedekunta ja metsätieteellinen tiedekunta.

Kasvatustieteiden tiedekunta on opettajakoulutuslain (844/71) 5 §:ssä tarkoitettu opettajankoulutusyksikkö. Kasvatustieteiden tiedekunnasta on Joensuun yliopistosta annettujen säädösten ohella voimassa, mitä opettajakoulutuslaissa ja sen nojalla on erikseen säädetty.

5 §

Yliopistossa on Karjalan tutkimuslaitos, jonka tehtävänä on suorittaa karjalaista kulttuuria sekä Itä-Suomen henkistä ja aineellista kehitystä koskevaa tutkimusta.

Yliopistossa voi valtion tulo- ja menoarvion rajoissa olla muitakin opetus-, tutkimus- ja palvelulaitoksia.

6 §

Yliopistoon kuuluvat sen opettajat, tutkijat, muu henkilökunta ja opiskelijat.

7 §

Yliopiston hallinnosta säädetään asetuksella. Yliopiston päätösvaltaa käyttävien monijäsenisten hallintoelinten jäsenet voidaan valita yliopiston piirissä toimitettavilla vaaleilla siten kuin asetuksella säädetään. Vaalioikeutettu on jokainen yliopistoon kuuluva henkilö ja vaalikelkoinen jokainen täysivaltainen vaalioikeu-

tettu, joka on Suomen kansalainen tai virkamies Suomessa.

Karjalan tutkimuslaitoksen ja muun 5 §:ssä tarkoitetun laitoksen monijäsenisen hallintoelimen jäseneksi voidaan määrätä myös yliopistoon kuulumaton henkilö siten kuin asetuksella säädetään.

8 §

Yliopistoon voidaan perustaa professorin, apulaisprofessorin, vanhemman tutkijan, lehtorin, yliassistentin, kirjastonjohtajan, kirjastonhoitajan, johtajan, hallintojohtajan, toimistopäällikön ja rehtorin virkoja sekä koneenhoitajan, käsityönohjaajan, puutarhurin ja vahtimestarin toimia.

Lisäksi yliopistoon voidaan nimittää dosentteja sekä ottaa ylimääräisiä toimenhaltijoita, tilapäisiä toimihenkilöitä ja työsopimussuhteessa olevaa henkilökuntaa.

9 §

Yliopiston virka- ja opetuskielenä on suomi. Ruotsin kieltä tai vierasta kieltä opettaessa saadaan tarpeen mukaan käyttää asianomaista kieltä.

Ulkomaalainen opettaja, joka on määrätty joko tilapäisesti tai hallitusmuodon 84 §:n mukaan vakinaisesti toimimaan opettajana yliopistossa, saa käyttää opetuskielenä muuta kuin suomen kieltä.

Opiskelijan oikeudesta käyttää kuulusteluissa ja tutkinnoissa muuta kuin suomen kieltä säädetään asetuksella.

10 §

Yliopiston opettajan virkaan tai toimeen pääsemiseksi vaaditaan, että virkaan tai toimeen pyrkivä on asetuksessa säädetyllä tavalla osoittanut riittävästi hallitsevansa suomen kieltä. Opettajalta vaadittavasta ruotsin kielen taidosta säädetään asetuksella. Opettajan virkaan tai toimeen voidaan kuitenkin nimittää tai ottaa muu kuin Suomen kansalainen sen estämättä, että hän ei ole osoittanut säädettyä suomen ja ruotsin kielen taitoa.

Muuhun kuin opettajan virkaan tai toimeen pääsemiseksi vaadittavasta kielitaidosta on voimassa, mitä valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa laissa (149/22) on säädetty.

11 §

Asetuksella säädetään, millä edellytyksillä henkilö voi päästä opiskelijaksi yliopistoon.

12 §

Avoimna olevaan professorin virkaan voidaan kutsusta nimittää henkilö, jonka pätevyys on todettu ja kiistaton ja jonka nimittäminen on yliopiston tehtävän kannalta tarkoituksenmukaista.

13 §

Yliopistolla on oikeus ottaa vastaan lahjoitus- ja testamenttivaroja. Niiden vastaanottamisesta, hoitamisesta ja käyttämisestä säädetään asetuksella.

14 §

Professorin tai muun viran taikka toimen perustamisesta yliopistoon 13 §:ssä tarkoitetuilla varoilla säädetään kussakin tapauksessa annettavalla asetuksella.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun viran tai toimen haltijalla on soveltuvin osin samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muulla vastavalla viran tai toimen haltijalla.

15 §

Yliopisto ja sen laitokset voivat suorittaa valtion ja kunnan viranomaisille sekä yksityisille ja yhteisöille näiden tilaamia tieteellisiä tutkimuksia ja muita palvelutehtäviä.

Tilatuista tutkimuksista ja palvelutehtävistä perittävistä maksuista säädetään asetuksella. Maksut määrätään valtion maksuperusteissa (980/73) säädettyjen yleisten perusteiden mukaan.

16 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

17 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1984.

Tällä lailla kumotaan Joensuun korkeakoulusta 4 päivänä heinäkuuta 1969 annettu laki (462/69) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

18 §

Tämän lain voimaan tullessa sijoitetaan Joensuun korkeakoulun osastojen virat ja toimet

asianomaisiin tiedekuntiin siten kuin asetuksella säädetään.

Helsingissä 28 päivänä toukokuuta 1982

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Ministeri Kaarina Suonio